

Türkiye’de Kent Sosyolojisi Çalışmaları

Urban Sociology Studies in Türkiye

Burcu Doğan Koçak¹

öz

Literatür taraması yöntemi ile hazırlanan bu çalışmada Türkiye’de kent sosyolojisi alanında gerçekleştirilen çalışmaların bir değerlendirilmesinin yapılması amaçlanmaktadır. Ülkemizde özellikle cumhuriyet ile birlikte kurulan kentler ve sanayileşmenin de artışıyla birlikte kırdan kente göç ile toplumun yapısının, toplumsal ilişkilerin seyrinin ve değişiminin anlaşılması açısından kent sosyolojisi önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Kent sosyolojisi alanında çalışmış bütün sosyologların layığıyla ele alınması çalışmanın kapsamını aşacağından Türkiye’de Türk sosyologlar ve araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen çalışmaların dönemsel eğilimlerinin anlaşılması açısından alanlarında öne çıkmış isimlerin çalışmalarından yola çıkılması uygun görülmüştür. Kent sosyolojisi alanında yürütülen çalışmaların daha açık bir şekilde analiz edilebilmesi açısından; kent, kentleşme ve kent sosyolojisi kavramlarına değinilmiştir. Ardından Türkiye’de geçmişten bugüne kent sosyolojisi kapsamında yürütülen çalışmalar konu edilmiştir. Burada çalışmaların izlediği seyir ve üzerinde durulan konuların daha açık anlaşılabilmesi açısından cumhuriyetin kuruluşunun ardından ilk dönem çalışmaları, 1950-1980 dönemi arası çalışmalar ve 1980’den günümüze olan çalışmalar, makale, kitap ve tez çalışmaları olmak üzere incelenmeye gayret edilmiştir. Konuyla bağlantılı olarak üzerinde sıklıkla durulmuş olan köy sosyolojisi, göç sosyolojisi ile ilgili araştırma ve eserler çalışma kapsamının dışında bırakılmış, dönemsel olarak yapılan araştırmaların içeriğinin ve meylinin anlaşılması açısından gecekondulaşma ile ilgili yapılmış olan eserler ise az sayıda örnekle sınırlı tutulmuştur. Bu değerlendirme sonucunda kent sosyolojisinin Türkiye’de ne ölçüde ele alındığı, hangi alanlar üzerinde daha fazla durulduğu ve akademik tezlere konu edilmiş kapsama ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde, kent sosyolojisinin Türkiye’deki durumu ile ilgili değerlendirmelere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent, kentleşme, kent sosyolojisi, Türkiye’de kent sosyolojisi

ABSTRACT

This study aims to evaluate the researches conducted in the field of urban sociology in Türkiye through literature review method. With the establishment of the Republic and the subsequent increase in urbanization and industrialization, rural-to-urban migration has brought about significant transformations in the societal structures and the dynamics of social relationships, making urban sociology an important area of study. Due to the breadth of this field and the impossibility of thoroughly addressing the work of all sociologists, the study focuses on the research conducted by prominent Turkish sociologists and researchers to identify the periodic trends within the field. To facilitate a clearer analysis of the studies conducted in urban sociology, the concepts of city, urbanization, and urban sociology are discussed in detail. For a deeper understanding, the research examines the trajectory of urban sociology studies in Türkiye in three periods: the early Republican era, the period between 1950 and 1980, and the period from 1980 to the present. These include analyses of articles, books, and academic dissertations. Studies related to rural sociology and migration sociology, which are closely related but not directly within the scope of this study, have been excluded. However, research on informal settlements, often emphasized in the context of urbanization, has been included but limited to a small number of examples to illustrate the trends during the periods examined. This evaluation seeks to determine the extent to which urban sociology has been addressed in Türkiye, the main areas of focus, and the scope of topics covered in academic theses. In conclusion part, the study provides an assessment of the current state of urban sociology in Türkiye.

Keywords: City, urbanisation, urban sociology, urban sociology in Türkiye

¹ Corresponding Author: Dr., İstinye Üniversitesi Vadi Kampüsü, brcdgnkck@gmail.com, ORCID:0009-0009-5349-3447

GİRİŞ:

Sosyoloji kavramı; 19. yüzyılda pek çok bilim dalı yanında toplumsal durumların anlaşılabilmesi, düzenin ya da düzensizliğin açıklanabilmesi ve çözümlenebilmesi konusunda kendisine yer bulmuştur. Bu çerçevede sosyoloji, tarihsel süreçte toplumsal sorunlar sebebiyle öncelikle Batı toplumlarının kavrayışının ve yeni Batılı toplum bilincinin temelini oluşturmuştur. Sanayileşme ve hızlı kentleşme; Batı toplumlarının ekonomik, toplumsal ve siyasal çerçevede dönüşümüne neden olan sistemler olarak toplumsal düzeni oluşturmuştur. Oluşan yeni toplumsal yaşayış mücadelesi ile önemli toplumsal sorunlar ortaya çıkmış ve bunlar kent sosyolojisinin temelini şekillendirmiştir (Okan, 2010, s. 6). Bu açıdan yeni düzen ile birlikte toplumlar ekonomik, kültürel, endüstriyel açılardan ele alınmış, kategorize edilmiş ve bu bağlamda incelenir olmuşlardır. Sosyolojinin doğuşunu oluşturan başlıca etken sanayileşen toplumlardaki değişimler olduğundan kent kilit bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyolojik düşünce tarihi açısından kent; geleneksel toplumdan modern topluma geçişin bir parçası, toplulukların mekân üzerinden evrimleşmesinin bir göstergesi olarak görülmektedir (Öz, 2017, s. 161). Dolayısıyla kent bu kapsamda karmaşık ve tanımlanması zor, tarihi dönemler itibarıyla dinamik bir kavram olarak ortaya çıkmıştır (Koyuncu, 2011, s. 32).

Günümüz toplumlarında ise geçmişte olduğu gibi toplumların nitelendirilmesinde önemli etkilerden birisini oluşturan kentler, toplumsal normların ortaya çıkmasında önemlidir. Bu çerçevede kent sosyolojisi, sosyolojinin en canlı dallarından birisi olarak zengin birtakım teorik tartışmaların ve çalışmaların yürütüldüğü bir alandır. Kent hayatının sahip olduğu problemlerle iç içe gelişim gösteren kent sosyolojisi, Türkiye’de özellikle 1950’li yıllarda köyden kente yaşanan göçler ile kendisine konu bulan dalların başındadır (Güneş, 2014, s. 17). Şehrin nüfus yapısı, yoğunluğu ve heterojenliğinin neticesinde kentsel normlar ortaya çıkmakta ve bu gibi değişkenler; kentleşme kavramını vurgulamakta, şehrsel hayatın ayırt edilebilmesinde etkili olmaktadır. Kentsel hayatın sosyal statü ve etnik köken açısından farkını ortaya koyan bu gibi değişkenler yanında sosyal gruplar, grupların şehir sosyal yaşamına uyum problemleri, örgütlenme biçimleri, kişisel rekabetler ve demografik dağılımın sosyal bağlantıları kent sosyolojisi alanında irdelenmekte ve değerlendirilmektedir (Kartal, 1992, s. 33).

1.Yöntem

Bu çalışmada Türkiye’de kent sosyolojisi ile ilgili yapılmış olan araştırmalar hakkında bilgi verilmesi amaçlandığından literatür taraması yöntemi uygun bulunmuştur. Literatür taraması, belirli bir akademik alanda mevcut bilgi birikimini derleyerek, araştırmacının çalışmasını teorik ve metodolojik olarak destekleyen bir zemin oluşturmayı amaçlayan sistematik bir yöntemdir. Araştırma sürecinde literatür taraması, ilgili konunun geçmişte nasıl ele alındığını, hangi yaklaşımların kullanıldığını ve hangi boşlukların bulunduğunu ortaya koyar. Tematik, kronolojik ya da metodolojik olarak gerçekleştirilebilen literatür taraması, özellikle geniş ve çok boyutlu alanlarda bilgi havuzunun sistematik şekilde ele alınmasına olanak tanır.

Kent sosyolojisi bağlamında literatür taraması, mekân, toplumsal ilişkiler, göç, toplumsal cinsiyet ve kentsel dönüşüm gibi çok boyutlu konuların kapsamlı bir şekilde ele alınmasını sağlar. Bu çalışmada, Türkiye’de kent sosyolojisi üzerine yapılmış doktora ve yüksek lisans tezleri, hakemli dergi makaleleri ve temel başvuru kitapları incelenerek literatürün genel görünümü ortaya konmuştur. Araştırma, kentleşmenin sosyal, ekonomik ve kültürel etkilerini ele alarak hem teorik hem de uygulamalı boyutta katkı sağlamayı hedeflemektedir. Kent sosyolojisi, toplumsal yapıların kentsel mekânda nasıl organize olduğunu ve mekânsal

organizasyonun toplumsal ilişkiler üzerindeki etkilerini inceleyen bir disiplindir. Bu alan, Türkiye'deki akademik çalışmalarda önemli bir yer tutmaktadır.

2. Kent, Kentleşme ve Kent Sosyolojisi

Kent; üretim, dağıtım ve denetim işlevlerinin toplandığı, teknolojik gelişmelerden tarihsel süreçte etkilenen ve bu çerçevede büyüklük, bütünleşme ve heterojenlik düzeyleri değişen bir yerleşim şeklidir. Ekonomik, kültürel, yaşamsal, iletişimsel açılarından kent ve köy birbirinden ayrılmaktadır (Yanık, 2011, s. 95). Uygarlık açısından önemli yeri olan kentin tanımlaması, bugüne kadar birçok kez yapılmış olmasına rağmen kentleşme konusuna ilişkin ayrıntılı tanımlamalar mevcut değildir.

Kentsel anlamda bir yerin nitelendirilebilmesi için sadece toplumsal büyüklüklere bakılması yetersizdir. Aynı zamanda kentsel alanların belirlenmesinde yasal sınırlar ve kente yönelik yöresel algıların mevcut olması da etkilidir. Kentleşme olgusunun kentin var olan bu yasal sınırlarının bittiği noktada kesilmediğini, yaşanan iletişimdeki gelişmeler, kentin büyümesi ve olanaklarının yayılması ile beraber bu bulgunun kent sınırının dışına taşıdığını bilmek gerekir. Dolayısıyla nüfus yoğunluğu kentleşmeye dair yeterli bir gösterge değildir. Burada asıl önemli olan kentlerin sahip olduğu nitelikleri yaşayan toplumun benimseyip benimseyemedikleridir (Wirth, 2002, s. 83). Bu açıdan kent sosyolojisi ve kent araştırmaları konusunda önemli çalışmaları bulunan Tekeli'ye göre kent, tarihsel süreçte toplumsal yaşayışın ve yerleşimin belirli nitelikler taşıyan özel bir durumunu ifade ederken, kentleşme kentin belirli açılarından değişimini ifade etmektedir (Güneş, 2014, s. 14). Lefebvre (2003)'e göre ise kent fenomeni "*toplumun toplumsallaştırılmasının*" peşinde koşar ve "*kırsaldan endüstriyele ve endüstriyeden kentsele geçişte toplumun gittikçe karmaşıklaşmasından bahsedilebilir. Bu kendisini hem mekânsal hem de zamansal açıdan gösteren bir karmaşıklaşmadır. Zira mekânın ve orada bulunan objelerin karmaşıklaşması zamanın ve zaman içinde gerçekleşen faaliyetlerin karmaşıklaşması olmadan gerçekleşemez. Birbirine dolanmış ağlar, birbirine karışarak kendisini ifade eden ilişkiler bu mekânı işgal eder.*"

Kent sosyolojisi çalışmaları özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından 1940'lı yıllarda genellikle kalkınma politikalarıyla birlikte gündemde daha fazla yer edinmiştir (Akyurt ve Yaman, 2012, s. 184). Kent sosyolojisi açısından kentleşme; geniş ve dar açıdan olmak üzere iki şekilde ifade edilmekte, kentlerin sayısı ve nüfus artışı dar kapsamda ele alınmaktadır. Odağında kentlerin nüfus değişimi olan bu tanıma kıyasla kentleşmenin geniş tanımında, toplumun sosyal ve ekonomik yapısındaki değişime bakılmaktadır. Kentlerin sanayileşme ve küresel bakımdan yaşanan pek çok değişime bağlı olarak büyümesi ve toplum yapısının uzmanlaşma ve iş bölümü gibi değişkenler çerçevesinde birtakım süreçler dâhilinde ele alınması, kent sosyolojisi için daha geçerli bir bakış açıdır (Koyuncu, 2011, s. 32).

Kırdan kente göç sonucunda oluşan çeşitli etkenler sayesinde bir akım gerçekleşmiş; kentin sahip olduğu sağlık, ulaşım ve yerleşim gibi olanaklar göçmenler adına çekici bir nitelik kazanmıştır. Bu akım kentleşme olgusunun da başlangıcına neden olmuştur (Koyuncu, 2011, s. 37). Uygarlıkların çağdaşlaşması ölçüsünde kullanılan bir kavram olan kentleşme ise sadece kentlerde yaşamını sürdüren topluluk ölçüsünde sınırlı bir kavram değildir. Sosyolojik açıdan birbirinden çok uzakta olan insanların bile bir bütünü oluşturabildikleri; farklı yerleşim olanakları sunabilen ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamda denetleyici konumda görülen bir olgudur (Wirth, 2002, s. 83).

Modern zamanda kentlerin büyümesi, dijitalleşme anlamında küresel çapta yaşanan dönüşümler yanında iletişim ağlarının yaygınlaşması ile birlikte kentleşme sınırlarını aşmıştır. Dolayısıyla toplumsal değişimlerin insanlar arasındaki ilişkilere olan etkisini ifade eden ve kent sosyolojisi alanına giren önemli olgu olarak kentleşme, toplumdaki farklı yaşam biçimlerinde ve değer yargılarında değişiklik yaratılması sürecini de ifade etmektedir (Koyuncu, 2011, s. 34).

Yaşanan göç sonucunda kentsel yerleşimlerin büyümesi ile sosyal ve kültürel pek çok değişim yanında, küresel çerçevede toplumsal değişimler de yaşanmıştır (Yılmaz ve Çiftçi, 2011, s. 255). Kent sosyolojisi açısından kentlerin tarımda modernleşme, sanayileşme ve yeni hizmet sektörlerine bağlı şekilde gelişmesi; ekonomik ve toplumsal gelişmeyi hızlandırıcı bir etken olarak görülmektedir (Okan, 2010, s. 27).

Tarihsel anlamda toplumsal yaşayış mücadelesi meydana gelen toplumsal sorunların anlaşılabilmesi ve analizi dahilinde kendine alan bulan kent sosyolojisi, ilk olarak Chicago Üniversitesi’nde bir grup sosyal bilimci tarafından ortaya atılmıştır. Söz konusu terimin Chicago Üniversitesi Antropoloji ve Sosyal Bilimler Bölümü Profesörü R. E. Park tarafından ilk kez kullanıldığı düşünülmektedir. Çünkü terim profesörün 1925 senesinde R. McKenzie’ye yazdığı bir mektupta kullanılmış, kent sosyolojisi üzerine bir düşünce okulunun varlığından bahsedildiği ortaya çıkmıştır (Okan, 2010, s. 21).

Türkiye’de kentleşme hareketleri 1950 öncesine ve sonrasına dayanmaktadır. Bu çerçevede, oldukça yavaş artış gösteren kent nüfusunun bu tarihler itibarıyla kentlere yönelik kırsaldan göçlerin yoğunlaşması ile arttığı ifade edilmektedir. Bunun yanında o dönemlerde makineli tarıma geçiş ile birlikte şekillenen kentleşme olgusu, günümüzde yaşanan küresel değişimlerle oldukça geniş bir alana yayılmıştır (Yılmaz ve Çiftçi, 2011, s. 258).

Türkiye adına düşünüldüğünde sosyoloji çalışmalarının toplum kuramlarının anlaşılmasına yönelik araştırmalara dayandığından, Türkiye’de kent sosyolojisi çalışmalarının da eski kıta geleneğine ve ulus devlet anlayışına uygun şekilde geliştiği düşünülebilmektedir (Okan, 2011, s. 310). Bu çerçevede ilk gelişen kent sosyolojisi kuramları, köy ve kent ayrılığının belirlenmesine yönelik olup kent olarak ifade edilen sosyal grubun sosyologlar tarafından tanımlanabilmesinde etkili olmuştur (Topal, 2004, s. 278).

3. Türkiye’de Kent Sosyolojisi Çalışmaları

Türkiye’de özellikle cumhuriyetin kuruluş yıllarında şehir planlamasının gündeme gelmesi ile birlikte kent sosyolojisi kapsamında ortaya konan ilk çalışmaların temeli atılmıştır. Bu durum Ayşe Azman’ın da ifade ettiği gibi kentsel dönüşümler, toplumsal kontrolün yapı taşı oluşturduğundan kent sosyolojisi alanında bilimsel çalışmalar yoğunlaştırmıştır (Okan, 2011, s. 313).

Ziya Gökalp’in “*İçtimaiyyat: Şehir Medeniyeti, Köy Medeniyeti*” ve “*İçtimaiyyat: Köy ve Şehir*” çalışmaları ise kent sosyolojisi kapsamına dolaylı olarak girebilecek çalışmalardandır (Akkurt ve Yaman, 2012, s. 181). Kent sosyolojisi alanında öne çıkan sosyologlardan birisi olan Hilmi Ziya Ülken, kent sosyolojisi ile ilgili önemli çalışmalara imza atmıştır. Konuyu tartışmaya açan sosyologlardan birisi olarak Türkiye’de kent sosyolojisi literatürünü başlatan kişilerdendir. Kronolojik çerçevede Türkiye’de kent sosyolojisini tarihsel bir bakış açısıyla ele alan çalışmalar yapmıştır. 1931-1932 yıllarında “*Şehir İçtimaiyatı*” başlığı ile altı adet, “*Şehrin İktisadi Fonksiyonu*” başlığı ile iki adet makale yayınlamıştır. “*Şehir Hakkında Sosyolojik Tetbik*” isimli kitabı ise 1933 yılında Ülken’in kent sosyolojisi alanında yayınladığı diğer bir çalışmadır (Alver, 2012, s. 181). Bu dönemde Mehmet Ali Şevki ise uygulamalı araştırmalar konusunda önemli çalışmalara imza atmış; 1934 tarihli “*Beldelerimizin Müstakbel Planları ve Büyük Şehirli Türkiye*” makalesinde kent planlamasının, mimar ve mühendisi olduğu kadar sosyoloğu da ilgilendiren bir konu olduğuna değinmiştir (Tekeli, 1986, s. 240).

1937 senesine gelindiğinde Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu kent sosyolojisi kapsamında çalışmalar yapan önemli sosyologlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. 1940’lardan itibaren kent sosyolojisi ile ilgili önemli çalışmalar yürüterek kentin farklı özelliklerini tartışmaya açmıştır. 1963 senesinde ise kent sosyolojisine ilişkin bir başka çalışma olan “*Şehir Sosyolojisi*” isimli kitabı yayınlanan Fındıkoğlu, kent

araştırmaları konusunda “*Kent Sosyolojisi Nedir ve Ne İşe Yarar?*” sorusu ile öne çıkan isimler arasında yer almıştır (Akkurt ve Yaman, 2012, s. 181).

Kent sosyolojisi kapsamında, erken tarihli çalışmalardan bir diğeri olan İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun yayınlamış olduğu 1943 tarihli “*Şehircilikte Türk'e Doğru*” isimli yazısıdır. Baltacıoğlu; yazısında şehirciliğin de milli bir yapısı olması gerektiğine, diğer ülkelerden farklı bir şekilde vücut bulması gerektiğine değinmiştir (Alver, 2012, s. 183).

1940-1950'li yıllarda, Türkiye'deki temeli Ziya Gökalp'e dayanan daha felsefi yaklaşımlı İstanbul Okulu ile Behice Boran ve Niyazi Berkes tarafından kurulmuş olan Ankara Okulu farklı perspektiflere sahip olsalar da modernleşme, batılılaşma ve bu konuların topluma yansımaları üzerinde inceleme ve araştırmalar yaparak kent sosyolojisi alanına önemli katkılarda bulunmuşlardır (Kaçmazoğlu, 2012, s. 25). Köy-kent ayrımının sıklıkla gündeme geldiği bu dönemde, köyün modernleşmesi üzerine çalışmalar yapan Ankara ekolünde ekonomi, temel unsurlardandır. Ülkedeki tarımsal üretimden sanayi üretimine geçiş ile birlikte bu dönüşüm toplumsal değişimlerin temelini oluşturduğu düşünülmektedir. Niyazi Berkes “*Bazı Ankara Köyleri*” başlıklı eserini 1940'larda kaleme almış, Behice Boran ise Ankara ve Manisa köylerinde yapmış olduğu kapsamlı araştırmalar olan “*Bir Köy Üzerine Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Tetkiki*”, “*Toplumsal Yapı Araştırmaları: İki Köy Çeşidinin Mukayeseli Tetkiki*” isimli çalışmaları önem arz etmektedir (Akyurt ve Yaman, 1986, s. 186). 1950'lere gelindiğinde ise Mümtaz Turhan önemli çalışmalar yürütmüştür. Toplumsal değişimi işlevselci bir yaklaşımla değerlendiren ve İstanbul ekolüne bağlı olan Turhan, sanayide makinelerin kültürel değişimlere de yol açtığına değindiği “*Kültür Değişmeleri*” adlı eseri Berkes ve Boran'ın fikirlerine bir karşı savunu niteliğindedir (Sunar, 2014, s. 88).

1950'li yıllara gelindiğinde şehircilikle ilgili çalışmalar hız kazanmış ve yapılan araştırmalar çoğunlukla Devlet Planlama Teşkilatı tarafından finanse edilmiştir (Akyurt ve Yaman, 2012, s. 184). Ülken ve Findıkoğlu kent ve kent yaşamının çeşitli boyutları ile ilgili çalışmalarını bu dönemde de sürdürmüşlerdir.

1940-1980 arası dönemde ülkemizde yoğun bir şekilde yaşanan gecekondulaşma üzerine yoğunlaşmış ve bu konu başlığı ile ilgili eserler kaleme alınmıştır. Büyük şehirlerde gecekondulaşmanın bu denli çoğalması, sanayileşen bölgelerin Anadolu'nun çeşitli yerlerinden göç çekmesine bağlanmıştır. Böylece iş imkânı elde etmek için göç eden ve gecekondularda yaşamak durumunda kalan bireylerin ne kentli ne köylü olan kişilerin bir sorun olarak algılanmakta oldukları belirtilmiştir (Şatıroğlu, 2011, s. 350). Bu konu ile ilgili özellikle öne çıkan isim Mübaccel B. Kıray'dır. Ardından birçok önemli araştırma gecekondu meselesini farklı yönlerden irdelemiştir.

Türkiye'de sanayileşme ve ona bağlı olarak kentleşme süreci ile birlikte İbrahim Yasa'nın yürüttüğü “*Şehirlerin İnkişafı ve Sosyal Problemler-Adana ve Karabük Şehirleri Hakkında*” isimli çalışma ile Karabük ve Adana'daki sanayileşme ile birlikte bu bölgelerde değişen kentleşme ve hayat standartları ele alınmıştır. Benzer çalışmalar Mübaccel Kıray tarafından Ereğli ve İzmir'de de yürütülmüştür. Metropol hayatı ve onun getirileriyle ilgili çalışmalar hız kazanmış İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde görev alan Cavit Orhan Tütengil, Amiran Kurtkan Bilgiseven ve Mustafa E. Erkal'ın da kent sosyolojisi ile ilgili kıymetli çalışmaları bulunmaktadır (Kaçmazoğlu, 1995, s. 164-166).

1980 sonrası Türkiye'de darbenin ardından her alanda önemli değişimler yaşanmış; bunun toplumsal hayata, toplumun tüm ögelerine yansması da bir o kadar görünür olmuştur. Darbe öncesi süreçte akademik alanda yoğunlaşılacak konular farklılaşmış; kentsel yoksulluk, tabakalaşma gibi konular çalışmalarda kendilerine daha fazla yer bulmuşlardır. Sema Erder'in, “*İstanbul'a Bir Kent Kondu: Ümraniye*” isimli çalışması yoğun iç göç alan kentlerde meydana gelen tabakalaşma sorununun anlaşılmasına çalışılmasıdır. İç göç ve gecekondulaşmayla birlikte kentlerde oluşan yoksulluk da sıklıkla

incelenen bir konu olmuş Necmi Erdoğan editörlüğünde hazırlanan *“Yoksulluk Halleri”* bu konu üzerinde durmuştur. Benzer şekilde, Işık ve Pınarcıoğlu da yoksulluk konusu ile ilgili olarak İstanbul’da gerçekleştirdikleri saha araştırmalarını paylaştıkları *“Nöbetleşe Yoksulluk”* adlı kitap kentte yoksulluğun seyrinin anlaşılması açısından önemlidir. Göç, Türkiye’de kentleşme sürecinin temel dinamiklerinden biridir. Göç hareketleri, kentsel mekânda yeni toplumsal yapılar oluştururken, toplumsal kimlik ve aidiyet süreçlerini de etkilemektedir. Bu alanda Gökalp (2013), Edirne ve İzmir örnekleri üzerinden düzensiz göç hareketlerinin kent politikalarına etkilerini analiz etmiştir. Polat ve Kadioğlu (2015) çalışmalarında, Berlin’deki Türk göçmenlerin kent mekânında oluşturdukları sosyal dinamikleri ve etnik kimliklerini tartışmıştır. Ege (2012), İstanbul’da Kürt genç kadınların kentsel mekânda karşılaştıkları sosyal ve kültürel zorlukları ele almıştır. Yılmaz ve Çetin (2011), Türkiye’deki göçün sosyo-politik etkilerini kapsamlı bir şekilde tartışmış, Güçlü (2007) ise Antalya örneği üzerinden kadın göçmenlerin entegrasyon süreçlerini incelemiştir. 1990 sonrasında özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndeki terör olaylarının neticesinde yaşanan göçler ve bunların sebep olduğu kentsel yaşamdaki değişimler çalışmalarda yer alırken 2000’li yıllarda siyasal İslam’ın yükselişiyle birlikte kentlerdeki dönüşümler incelenmeye başlanmış, Bergen (2016) çalışmalarıyla bu alanda eserler vermiştir.

Türkiye’de kent olgusu kapsamında yayımlanan Korkut Tuna’nın *“Şehirlerin Ortaya Çıkışı ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme”* isimli çalışmasının özgün bir yeri vardır. Tuna çalışmada kenti, tarihsel bir yaklaşımla ele almakta, şehir uygarlığının tarihsel gelişimini gözler önüne sermektedir. Üç bölümden oluşan çalışmada; doğu ve batı kentlerinin temel özellikleri, yazarın analizleri kapsamında ele alınmakta, doğuda ve batıda yer alan şehir örgütlerinin sistemleri ortaya konmaktadır. Sonuç olarak şehir hayatında yaşanan toplumsal dönüşümün, tarıma dayalı ekonomik bir hayatın neticesinde ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Okan,2011, s. 310).

Aslanoğlu’nun 1998 tarihli *“Kent, Kimlik ve Küreselleşme”* isimli kitabında ise kent sosyolojisi kapsamında, zaman içerisinde kentlerin kimliklerini kaybedişleri ve toplum kimliklerinin farklılaşması konu alınmaktadır. Günümüzdeki modern kentler; tiyatrolar ve kütüphaneler gibi uygarlıkları yansıtırken aynı zamanda yoksul barınakları, kalabalıkları ve kaosu barındırmaktadır. Dolayısıyla modern bir kentsel yapı hem yalnızlık, tehdit ve belirsizlikleri taşımakta hem de uygarlıkların gelişimine ev sahipliği yapmaktadır. Bu çerçevede yazar küreselleşme, modernizm ve postmodernizm gibi olgular etrafında kenti değerlendirmekte ve anlamaya çalışmaktadır (Aslanoğlu, 1998).

Kent sosyolojisi kapsamında ele alınması gereken bir diğer çalışma Kadir Topal’ın 2004 senesinde yayınladığı *“Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye’de Kent Neresidir?”* isimli makalesidir. Topal çalışmada kenti farklı yönleriyle tanımlayarak Türkiye’de kent olgusunun belirsizliği ve uygulamalar konusunda karşılaşılan sorunlara değinmektedir. Çalışma kapsamında Türkiye’de kent tanımlamalarının ekonomik faaliyet, çalışan nüfus ve nüfus yoğunluğu gibi değişkenlere göre farklılaşması üzerinde durulmaktadır (Topal, 2004).

Konu ile ilgili diğer bir çalışma da 2006 yılında Ayda Yörükkan’ın *“Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri”* adlı makalesidir. Çalışmanın temel ilgisinin kentleşmenin ekolojik boyutuna vurguyla insanı göz ardı eden kentleşmenin neden olduğu sorunlara değindiği söylenebilir (Şatıroğlu, 2015).

Özyurt’un 2007 senesinde yayınladığı *“Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam”* makalesinde ise 20. yüzyıl kent sosyolojisinden hareketle, modern kentin sahip olduğu toplumsallık ve yaşam biçiminin yanında toplumlar arası ilişkilerin dönüşümü ele alınmaktadır. Toplumların 20. yüzyılda değişen işlevlerinin, modern kentlerde nasıl çözümlendiği analiz edilmektedir. Toplumun bütüncül bir şekilde kentleşmesi, toplum ve topluluk kavramlarının iç içe geçmesi ile oluşmaktadır. Çalışmaya

göre; kır ve kent toplum ya da topluluk gibi kavramların ikili anlamlarından kurtarılması ve günümüzdeki toplumsal koşullara göre yeniden yapılanması gerekmekte, bu durumlar kent sosyolojisi problemleri arasında yer almaktadır (Özyurt, 2007).

Kent sosyolojisi konusunda bir çalışma da 2008 yılında Arlı tarafından yayınlanan *“Türkiye’de Yeni Kent Sosyolojisi: Murat Güvenç’i Okumak”* makalesidir. Yazar, sosyolojisi kapsamında çalışmalar yapan Murat Güvenç’in çalışmalarını, yeni kent sosyolojisi alanında önemli sorunlardan olan toplumsal dünyanın karmaşıklaşması üzerinden değerlendirmektedir. Çalışmada; Türkiye’de yaşanan kentsel değişim ve dönüşüm, yeni kent sosyolojisi yönelimleri çerçevesinde ele alınmaktadır. Yeni kent sosyolojisinin bir temsilcisi olarak Güvenç, kentsel ve kırsal düzeydeki başkalaşmayı ve değişimi yenilikçi bir biçimde çalışmalarında ele almaktadır. Bu açıdan yazar, Güvenç’in sahip olduğu ilişkisel çözümleme araçlarını konu kapsamında analiz etmektedir (Arlı, 2008).

Özdemir’in 2010 yılında yayınlanan *“Kentın Tanımlanmasında Sosyolojik Yaklaşım: Toplumsal Süreç ve/veya Mekânın Çözümlemesi”* adlı makalede, klasik sosyolojiden sonra kentın mekânsal ve toplumsal olmak üzere iki süreçte ele alındığı ifade edilmektedir. Kent; toplumların uzlaşmaları, çatışmaları, tarihsel ve sosyal açıdan birikimleri açısından tanımlandığı sürece, bu olgular inceleme nesnesi durumuna getirilmiş olacaktır. Kentin bir parçası olarak kent sosyolojisi, çözümlemenin yapılabilmesi için klasik ve eleştirel kuramcılardan faydalanacaktır (Özdemir, 2010).

Açıkgöz’ün 2011 senesinde *“Şehir, Şehir Toplumı ve Şehir Sosyolojisi”* adlı makalesi, kent sosyolojisi kapsamında değerlendirilen diğer bir çalışmadır. Şehrin tanımı, şehir toplumunun yapısı ve şehrin kendine mahsus sahip olduğu nitelikleri, sosyoloji ve bilim disiplinleri kapsamında farklı yaklaşımlarla değerlendirilmektedir. Disiplinler arası bir değerlendirme yapıldığından bilim insanların konu kapsamında farklı yaklaşımları olduğu anlaşılmakta; her bilimin kendi kent hayatını, kendi verileriyle uyumlu şekilde tanımladığı görülmektedir. Yazar, toplumların tarihsel süreçte değişiklik göstermesinin sosyolojik açıdan normal olduğunu ifade etmektedir. Ek olarak çalışmada kent sosyolojisi verileri, söz konusu değişkenler kapsamında değerlendirilmektedir. Değerlendirme sonucunda küresel açıdan sosyologların şehir toplumu ile ilgili yaptıkları tanımlar incelenmekte, genel bir değerlendirmeye ulaşılmak istenmektedir (Açıkgöz, 2011).

Kent sosyolojisi alanındaki bir başka çalışma Koyuncu'nun *“Sosyoloji Kuramlarında Kent”* isimli 2011 senesinde yayınlanan makalesidir. Kentler, çalışma kapsamında tarihsel açıdan insanlığın birikimlerinin sonraki kuşaklara aktarıcısı olarak görülmektedir. İnsanoğlunun geçmişten geleceğe taşıdığı uygarlık birikiminin geleceğin şekillenmesi açısından sahip olduğu role vurgu yapılmaktadır. Kentleşme ile birlikte medeniyet kavramının ortaya çıkışı ve kent sosyolojisi kapsamında toplumsal, siyasal ve kültürel gelişmelere kapı aralandığı ifade edilmektedir. Çalışmada aynı zamanda, kentleşmenin ortaya çıkması ile birlikte toplumsal farklılaşma ve ayrışmanın kent sosyolojisinde kendisine karşılık bulduğu belirtilmektedir (Koyuncu, 2011).

Kent sosyolojisi çalışmaları kapsamında değerlendirilen diğer bir çalışma Yılmaz ve Çiftçi'nin 2011 senesinde yayınladığı eserdir. Makalede kent kavramı; sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmeler ve değişimler çerçevesinde ele alınmakta, Türkiye'deki kentleşme dönemleri kapsamında incelenmektedir. Söz konusu değişmelerin insan davranışı ve kent sosyolojisi üzerindeki etkileri ortaya konmakta, değişimlerin bir sonucu olarak kentleşmenin hangi toplumsal yapılar ile etkileşim içinde olduğu kentleşmenin önlenip önlenememesi üzerinde durulmaktadır (Yılmaz ve Çiftçi, 2011).

Kent sosyolojisi konusunda 2016 senesinde Sağlam tarafından yayınlanan *“1923-1950 Yılları Arasında Türkiye’de Kent ve Kentleşme Olgusu”* isimli makalede ise 1923'ten itibaren Türkiye'deki imar kanunları yanında kent ve kentleşme ile ilgili uygulamalardan bahsedilmektedir. Türkiye'de 1950'li senelere kadar yoğun bir kentleşme hareketine rastlanmadığı, Ankara'nın cumhuriyetin başkenti

olarak ilanı ile birlikte hızlı bir büyüme gösterdiği ifade edilmektedir. Görülen bu büyüme, Ankara'nın hızlı göç almaya başlaması ile artmıştır. Kentleşmeye ilişkin planlamalar ve kanunlar öncelikle Ankara çevresinde uygulanmaya başlanmıştır. Bu açıdan, Ankara kent sosyolojisi kapsamında 1950'lerde kentleşme uygulamaları ile diğer şehirlere model teşkil etmiştir (Sağlam, 2016).

Kent sosyolojisi çalışmaları kapsamında ele alınan diğer bir çalışma, Alptekin'in 2019 yılında yayınladığı "Yeni Kentleşme Trendleri ve Dünya Şehir-Sistemin Ortaya Çıkışı" adlı kitabındır. Çalışmada; klasik, post modern ve modern sertleşme kuramları üzerinde durulmaktadır. Yeni kentleşme eğilimi kapsamında; yavaş kent, sanal kent, yaşlı dostu kent, turizm kenti, göçmen dostu dayanışmacı kent, kentlerde kimlik sorunu, ekolojik kent gibi oluşumların işlevleri değerlendirilmektedir. Aynı zamanda kitapta kent sosyolojisi açısından dünya şehir sisteminin oluşumu ve yeni kentleşme eğilimleri değerlendirmektedir (Alptekin, 2019).

Türkiye’de kentsel dönüşüm, kentleşme sürecinin en belirgin özelliklerinden biridir. Bu süreç, özellikle 2000’li yıllardan itibaren neoliberal politikalarla hızlanmış ve mekânsal ayrışmayı artırmıştır. Literatürde bu süreç hem teorik hem de saha çalışmalarıyla ele alınmıştır. Bu çalışmalara örnek olarak Atabektaş (2019), İzmir Limontepe’de kentsel dönüşüm projelerinin mahalle deneyimlerini nasıl etkilediğini analiz etmiş ve dönüşüm süreçlerinin toplumsal dayanışma üzerindeki etkilerini tartışmıştır. Metlioğlu (2017), İzmir Karabağlar örneğinde kent hakkı mücadelesini ele almış ve kentsel dönüşüm projelerinin sosyal adalet üzerindeki etkilerini vurgulamıştır. Kaynarca (2016), İstanbul’da gecekondu dönüşümünü sosyo-ekonomik bir perspektiften değerlendirerek, bu süreçlerin toplumsal ayrışmayı derinleştirdiğini göstermiştir. Bahçeci (2020), kentsel dönüşüm ve kent hakkı kavramlarını neoliberal politikalar bağlamında ele alırken, Polat ve Dostoğlu (2007), Bursa’daki kentsel dönüşüm projelerinin mekânsal ve toplumsal etkilerini incelemiştir. Keleş ve Keskin (2016), kentsel dönüşüm projelerinde ortaya çıkan toplumsal direnişi ve alternatif kentleşme pratiklerini tartışmıştır.

Kentsel mekân, kimlik oluşum süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye’de bu tema, kültürel miras, mekânsal ayrışma ve kimlik dinamikleri bağlamında ele alınmıştır. Bu çalışmalardan Yelmi (2017), İstanbul’un işitsel kültürel mirasını belgeleyerek, kentsel mekânın duysal kimlik üzerindeki etkilerini tartışmıştır. Solak ve Görmez (2017), mekân ve kimlik etkileşimini tarihsel bir bağlamda ele almış ve kentsel kimliklerin mekânsal temsillerini incelemiştir. Alptekin (2019) ve Bora (2016), kentsel mekânın politik, kültürel ve ekonomik yönlerini ele almış ve kent kimliğinin nasıl inşa edildiğini kapsamlı bir şekilde tartışmıştır.

Toplumsal cinsiyet, kent sosyolojisinin giderek önem kazanan bir boyutudur. Bu alanda kadınların kentsel mekânda yaşadığı deneyimler, toplumsal eşitsizlik ve ayrımcılık bağlamında ele alınmaktadır. Örneğin Işık (2020), İstanbul’da farklı kadın dindarlıklarının kentsel mekân deneyimlerini analiz ederek, modern kent yaşamının toplumsal cinsiyet üzerindeki etkilerini tartışmıştır. Karkış (2015), İstanbul’un kentsel dönüşüm bölgelerinde kadınların rolünü ve toplumsal cinsiyet dinamiklerini ele almıştır. Tuncer (2014), Ankara’da kadınların kamusal mekânda farklı kuşaklar boyu deneyimlerini tarihsel bir perspektifle incelemiştir. Güler ve arkadaşları (2016), Balıkesir örneğinde kadınların kentsel mekân deneyimlerinin kent kimliğine etkilerini incelemiştir. Sungur (2014) ise kadın hizmet işçilerinin kentsel mekânda karşılaştıkları sorunlara odaklanmıştır.

Kent hakkı ve kentsel adalet kavramları, Türkiye’deki kentsel dönüşüm süreçlerine karşı geliştirilen toplumsal hareketlerin odak noktası haline gelmiştir. Bu konudaki çalışmalar, kentsel mekânda hak taleplerini ve toplumsal direnç dinamiklerini incelemektedir. Kaplan (2016), İstanbul’daki Gezi Parkı olaylarını kent hakkı perspektifinden ele almış ve bu hareketin toplumsal dayanışma üzerindeki etkilerini tartışmıştır. Sezer (2015), kentsel adalet ve kent hakkı kavramlarını Gezi olayları bağlamında

değerlendirmiştir. Metlioğlu ve Özdemir (2017), kent hakkı mücadelesini, İzmir'deki kentsel dönüşüm projeleri bağlamında ele almıştır. Bahçeci (2020), kentsel adaletin neoliberal kentleşme politikalarıyla nasıl ihlal edildiğini tartışmıştır. Sağlam (2006) ise tarihsel bir perspektifle kent hakkı kavramının dönüşümünü incelemiştir.

3.1. Kent Sosyolojisi Alanındaki Tezler

Kent sosyolojisi alanında yazılan tezlerde 1940'lı ve 1950'li yıllarda özellikle köy sosyolojisi üzerine bir eğilim olduğu gözlemlenmekle birlikte Türkiye'de köyden kente göç neticesinde yaşanan toplumsal sorunlar yer almaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de kent sosyolojisinde; kentleşme, kentleşme, gecekondulaşma sosyolojik açıdan ana unsurlar olup tarihsel süreçte sosyolojik anlamda değişime neden olan pek çok faktör bulunmaktadır (Yanık, 2011, s. 102). Örneğin Yanık'ın 2011 senesinde, *"Kent Sosyolojisi Alanında Yapılan Tezlerin Değerlendirilmesi"* üzerine hazırladığı çalışmasında Türkiye'deki çeşitli dönemlerde kent sosyolojisi üzerine hazırlanmış tezlerin odakları incelenmiştir. Araştırmanın verilerine göre, 1940 yılından 1960'a kadar kent sosyolojisi alanında tarihi arka plan üzerinde fazla durulmaksızın ampirik çalışmalara sıklıkla yer verildiğine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Değerlendirme sonucunda modernleşme, Truman yardımlarının kırsalda yaşayan grupların kente göçüne ve kentleşmenin hızlanmasına neden olduğunu belirtilmiştir. 1977-1980 arasında ise İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde kent sosyoloji alanındaki çalışmalar artış göstermiştir. Ek olarak günümüzde İstanbul Üniversitesi, Siirt Üniversitesi, Kapadokya Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi gibi üniversitelerin sosyoloji bölümlerinde yüksek lisans ve doktora seviyesinde kent sosyolojisi anabilim dalı mevcuttur.

Türkiye'den 1950'li yıllarda yaşanan göç sonucunda kentlerin giderek kalabalıklaşması ile kentlerde yeni bir toplumsal yapının oluşumu, özellikle gecekondulaşma üzerinde sıkça durulmuş, çalışmalarda göç edenlerin kentlilerle uyum içinde yaşayabilme çabasının, kalabalıklaşan kentlerde bir süre sonra siyasi, toplumsal ve sosyolojik açıdan çeşitli sorunların oluşmasına neden olduğu ifade edilmiştir. Köyden kente gelip buralara "eklemlenme", destek bulma ve bağ kurabilme açılarından öne çıkan "hemşerilik" kavramı çalışmalarda sıklıkla yer aldığı gözlemlenmektedir.

1970 sonrası dönemde kent ve şehir sosyolojisi üzerine çalışmalar yapmış olan isimlerin eserlerinin ve görüşlerinin değerlendirildiği tez çalışmalarının olduğu gözlemlenmektedir. 1990'lara gelindiğinde ise gecekondu ve köyden göçlerdeki ikinci kuşaklarla ilgili çalışmalar yapılmış, kentlerin bu "yoksul" bölgelerinde ortaya çıkan suç olayları ile birlikte uyum sağlama sorunu üzerinde durulmuş, bunun yanı sıra bireylerin politik yaklaşımları da araştırmalara konu olmuştur (Yanık, 2011, s. 100).

2000'li yıllarla birlikte kent sosyolojisinde, kentsel mekânlar ve bu mekânların temsil ettikleri anlamlar üzerinde çalışmaların yapıldığı gözlemlenmektedir. Arıkan'ın kent sosyolojisi alanındaki 2013 yılında yazdığı *"Kentsel Mekânın Değişimi ve Konut Dokusunda Katmanlaşma: Fener Yolu Mahallesi Örneği"* adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezi, üç bölümden oluşmaktadır. Mekân ve zaman ilişkisi temelinde, kent sosyolojisi bağlamında mekânın değişen rolü ve konumu üzerinde durulmuştur. Kentlerin hayatla ilişkisi, dokusu ve yaşam içindeki konumlandırılmasına vurgu yapılmıştır. Tarihsel, sosyal ve mekânsal anlamda mahallelerdeki değişim değerlendirilmiştir. Bunun yanında, kent sosyolojisi bağlamında bu değişim sürecinin farklı biçimleri üzerinde durulmuştur (Arıkan, 2013).

Aslantürk'ün 2019 yılında yazdığı *"Kent Sosyolojisi Perspektifinden Mahallenin Sosyo-Kültürel Dönüşümü: Boztepe-Çukur Çayır Mahallesi Örneği"* adlı doktora tezinde; günümüzde kentlerdeki tarihsel birikim, toplumsal çeşitlilik ve kentsel yapılanmanın genel çerçevede kent sosyolojisi tartışmalarının temelini oluşturduğu belirtilmektedir. Özellikle modernleşme sürecinde kentsel

modernite kavramı ilgi görmüş, ortaya çıkan toplumsal ve kültürel sermaye sosyolojik alanda üzerinde durulan konular arasında yer almıştır. Mahallelerdeki sosyal ve kültürel değişim süreçleri, çalışma kapsamında İstanbul, Trabzon ve Ankara özelinde incelenmiştir (Aslantürk, 2019).

SONUÇ:

Ekonomiden siyasete, antropolojiden coğrafyaya birçok disiplinin ortak noktasında bulunması nedeniyle kent kavramı farklı kültürlerde tarihsel süreçlerde toplumların en önemli yapı taşlarından birisini oluşturmaktadır. Bu durum, sosyolojik açıdan oldukça zengin araştırmalara ve çalışmalara konu olmaktadır.

Ülkemizde yapılan araştırmalarda dönemlere göre ülkenin içinden geçtiği siyasi ve ekonomik değişimlerle birlikte köy ve kent hayatında önemli değişimler olduğu, sanayileşmeyle birlikte göçlerin hız kazandığı, bunun gecekondulaşma dahil olmak üzere toplumsal yapının ve hayatın her katmanını yakından ilgilendirdiği gözlemlenmektedir.

Türkiye’de özellikle cumhuriyetin kuruluş yıllarında şehir planlamasının gündeme gelmesi ile birlikte kent sosyolojisi kapsamında ortaya konan ilk çalışmaların temeli atılmış, 1950’lerde şehirlere yaşanan göçlerle birlikte meydana gelen yapısal ve sosyal değişimler sonucu ortaya çıkan sorunlar, kent sosyolojisinin bu dönemlerde araştırma alanını oluşturmuştur. Tüm bu değişimlerle birlikte kent alanında yapılan çalışmaların dönemin öne çıkan sorunları üzerine eğildiği belirlenmiştir. Dolayısıyla çalışmalardaki ana temalara bakarak ülkenin içinden geçtiği süreci de anlamak mümkündür. Bu açıdan kent sosyolojisi alanında yaşanan gelişmelerin değerlendirilebilmesi ve ülke gelişiminin incelenmesi için makale, kitap ve tez çalışmalarının incelenmesi önem arz etmektedir.

Bu çalışma kapsamında kent sosyolojisi alanında yazılan kitaplar, makaleler, yüksek lisans ve doktora tezlerinin bir bölümü incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan sosyolojik analiz sonucunda; kentsel yaşamda farklı seviyede ve nitelikteki insanların oluşturduğu toplulukların toplumsal düzenin çeşitliliğini sağladığı, bunun yanında toplumsal ilişkilerin karmaşıklaşmasına, zayıflamasına, bireyselleşmesine sebep olarak toplumda farklı özellikteki yapıların meydana gelmesine ortam hazırladığı anlaşılmıştır. Bunun bir getirisi olarak, farklı anlayışa ve yaşam stiline sahip olan insanların bir arada yaşayabilmesi önünde birtakım sorunlar oluşmuştur. Heterojen bir nitelik kazanan toplum; uzmanlaşma, iş bölümü sebebiyle bireysel çıkarlarını düşünür hale gelmiştir. Bütün bunlardan hareketle; kentleşme, geçmişten bugüne farklı nitelikteki toplumların bir araya geldiği sosyolojik yapı ve ekolojik düzen içerisinde farklı gelişimleri barındıran bir yapı olarak tanımlanmıştır.

Yukarıda bahsedildiği gibi kentler, yaşam alanları olmaları itibarıyla bireylerin hayatla etkileşimlerinin ve sosyalleşmelerinin temelini de oluşturmaktadır. Bu özellikleri itibarıyla kültürel yapının ve kültürel aktarımın da mekânlarıdır. Kentlerin oluşum ve gelişimleri bireyleri etkilediği gibi bireyler ve onların talepleri de kentleri etkilemektedir. Dolayısıyla kişi yaşadığı kentle karşılıklı bir iletişim ve etkileşim halindedir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de toplumsal hayatın her alanında değişimler gözlenmekte özellikle artan nüfus, yoğun göçler ve her geçen gün ilerleyen teknolojiyle beraber kentlerin yapıları ve kentsel alanların ihtiyaçları da farklılık göstermektedir. Sonuç olarak sürekli bir değişim halinde olan kentler ve kentsel yaşamın çeşitli çehreleri ile ilgili sınırsız sayıda araştırma yapılabileceğinden ve toplumsal hayatı anlamak açısından bu araştırmaların çok kıymetli olması sebebiyle kent sosyolojisi önemini korumaya devam edeceğe benzermektedir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar ve diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını veya varsa bu çıkar çatışmasının nasıl oluştuğuna ve çözüleceğine ilişkin beyanlar ile yazar katkısı beyan formları makale süreç dosyalarına ıslak imzalı olarak eklenmiştir.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur. Buna ilişkin ıslak imzalı onam formu, makale süreç dosyasına eklenmiştir.

KAYNAKÇA:

- Açıkgöz, Y. (2011). Şehir, Şehir Toplumu ve Şehir Sosyolojisi. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (35), 57-83.
- Akyurt, M. A. ve Yaman, Ö. M. (2012). Türkiye'de Kent Sosyolojisi Çalışmaları. *Kent Sosyolojisi* içinde (s. 179-204). Hece Yayınları.
- Alptekin, Y. (2019). *Yeni Kentleşme Trendleri ve Dünya Şehir-Sistemin Ortaya Çıkışı* (1. Baskı). Gece Akademi.
- Alver, K. (2012). *Sosyoloji Okumaları Kılavuzu*. Hece Yayınları.
- Alver, K. (2017). *Kent Sosyolojisi. Çizgi Kitabevi*: Ankara.
- Arıkan, B. (2013). *Kentsel Mekânın Değişimi ve Konut Dokusunda Katmanlaşma: Feneryolu Mahallesi Örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Arlı, A. (2008). Türkiye'de Yeni Kent Sosyolojisi: Murat Güvenç'i Okumak. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (11), 663-676.
- Aslanoğlu, R. (1998). *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*. Asa Yayınları.
- Aslantürk, Y. A. (2019). *Kent Sosyolojisi Perspektifinden Mahallenin Sosyo-Kültürel Dönüşümü: Boztepe-Çukurçayır Mahallesi Örneği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Bahçeci, H. (2020). Bağımlı Kentleşme, Kent Hakkı ve Kentsel Dönüşüm. *Memleket Siyaset Yönetim*, 15 (34), 217-242.
- Bergen, L. (2016), *Şehir Sünnettir*, Hitabevi Yayınları, İstanbul.
- Bora, T. (Ed.) (2016), *İnşaat Ya Resulullah*, İletişim Yayınları, İstanbul
- Bourner, T. (1996). The Research Process: Four Steps to Success. Greenfield, T. (Ed.), *Research Methods: Guidance for Postgraduates* (pp. 7-11). London: Arnold.
- Bozkurt, N. (1989). *Akhisar İlçesine Olan Göçlerin Kentleşmeye Etkisi ve Göç Edenlerin Kentlileşme Eğilimi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.
- Ege, E. (2012). "Kentle Başa Çıkabilmek: İstanbul'daki Kürt Genç Kadınların Taktikleri", Koç Ün., Yüksek Lisans.
- Erkan, R. (1989). *Yayla Mahallesi Gecekondu Bölgesinin Kentle Bütünleşme Eğilimleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Üniversitesi.

- Gökalp-Aras, N. Ela, "Avrupa Birliği'nin Göç ve İltica Politikalarının Düzensiz Göç Boyutunun Türkiye'deki Doğurgularına Dair Çoklu-Düzyey ve Çoklu-Alan Analizi: İki Önemli Geçiş Kenti Olarak Edirne ve İzmir", Orta Doğu Teknik Ün., Doktora, 2013.
- Güçlü, S. (2007). "Kente Göç ve Kadınların Kentle Bütünleşmeleri: Antalya Toplum Merkezleri Örneği", Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, Ülgen Oskay'a Armağan Özel Sayısı, S.119-135.
- Güler, T., Şahnagil, S. Ve Güler, H. (2016). Kent Kimliğinin Oluşturulmasında Kültürel Unsurların Önemi: Balıkesir Üzerine Bir İnceleme. Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, (12), 335-355.
- Güllüpinar, F. (2012). Kent Sosyolojisi Kuramları Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi. Çağdaş Yerel Yönetimler, 21(3), 1-29.
- Güneş, F. (2013). *T.C. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını* (1. Baskı).
- Işık, Ş. (2005). "Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri", Ege Üniversitesi Coğrafya Dergisi, No: 14, İzmir, S. 57-71.
- Lefebvre, H. (2003). *The Urban Revolution*. U of Minnesota Press.
- Kaçmazoğlu, H. B. (1995). Türkiye’de Sosyoloji Çalışmaları: 1950-1960 Dönemi. *Sosyoloji Dergisi*, 3(4), 131-190.
- Karkış-İngün, Ö. (2015). "Kentsel Toplumsal Hareketlerde Cinsiyete Dayalı Dinamikler: Kentsel Dönüşüm Sürecinde Başbüyük ve Gülsuyu-Gülensu Mahalleleri", İstanbul Ün., Doktora Tezi.
- Kartal, S. K. (1992). *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme* (2. Baskı). Adım Yayıncılık.
- Kaynarca-Aksümer, G. (2016). "Kentsel Dönüşüm Makinası: İstanbul'da Gecekonudan Toplu Konuta Kentsel Dönüşümün Çalışma İlkeleri", Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ün., Doktora Tezi.
- Keleş, R. (2013). Kentleşme Politikası. 12. Baskı, İmge Kitapevi: Ankara.
- Keskin, E. (2020). Kentleşme ve Ailenin Değişimi, Birinci Basım, İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.
- Koyuncu, A. (2011). Sosyoloji Kuramlarında Kent. *Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (25), 31-56.
- Mazı, F. (2008). "Antik Çağda Düşüncenin Kentsel Mekâna Yansıması", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 5, Sayı: 10, S. 34-48.
- Metlioğlu-Özdemir, S. (2017). "Kentsel Dönüşüm Sürecinde Kent Hakkı Mücadelesi: İzmir Karabağlar Kentsel Dönüşüm Projesi Örneği", Ege Ün., Doktora Tezi.
- Okan, O. (2010). *Kent Sosyolojisi*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi. <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/sosyolojilisansao/kentsosyolojisi.pdf>
- Okan, O. (2011). Şehir, Tarih, Sosyoloji: Korkut Tuna'nın Şehir Yaklaşımı. *İstanbul University Journal Of Sociology*, 3(22), 305-328.
- Öz, İ. (2017). *Kent ve Toplumsal Eşitsizlikler*. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Özdemir, E. (2010). Kentin Tanımlanmasında Sosyolojik Yaklaşım: Toplumsal Süreç ve / veya Mekânın Çözümlemesi. *İdealkent*, 1(1), 44-77.

- Özyurt, C. (2007). Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(18), 111-126.
- Park, R. E. ve Burgess, E. W. (2015). *Şehir: Kent Ortamındaki İnsan Davranışlarının Araştırılması Üzerine Öneriler* (P. Karababa Kayalığı, Çrv.). Heretik Yayıncılık.
- Polat S. ve Dostoğlu N. (2007). Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa'da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 12(1): 61-76.
- Sağlam, S. (2016). 1923-1950 Yılları Arasında Türkiye'de Kent ve Kentleşme Olgusu. *Sosyoloji Konferansları*, 257-274.
- Sezer, S. (2004). "Muğla'da Kentleşme ve Kent Yönetimine Katılım", Muğla Ün., Yüksek Lisans.
- Solak, G. S. ve Görmez, K. (2017). Kentte Mekân Kimlik Etkileşimine Dair Bir Çözümleme. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 13(1), 65-84.
- Sunar, L. (2014). Türkiye'de Sosyal Bilimlerde Toplumsal Değişim. *Sosyoloji Dergisi*, 3(29), 83-116.
- Sungur, C. (2014). "Kentsel Tasarıma Etkileri Bağlamında Kadın Hizmet İşçilerinin Kentsel Mekân Deneyimleri", İstanbul Teknik Ün., Yüksek Lisans.
- Şatıroğlu, A. (2011). Türkiye'de Kent Araştırmalarının Değişimi. *Sosyoloji Dergisi*, 3(22), 347-363.
- Şatıroğlu, A. (2015). Ayda Yörükân'ın Kent Sosyolojisi Çalışmaları. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(29), 387-406.
- Tekeli, İ. (1986). Türkiye'de 19. Yüzyıl Ortalarından 1950'ye Kadar Kentsel Araştırmaların Gelişimi. S. Ataz (Ed.), *Türkiye'de Sosyal Bilim Araştırmalarının Gelişimi* içinde (s. 239-268). Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- Topal, A. K. (2004). Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye'de Kent Neresidir? *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 276-294.
- Tuncer, S. (2014). "Dışarı Çıkmak: Ankara'da 1950'lerden 1980'lere Kadınların Kuşaklar Boyu Gündelik Kamusal Kent Mekânı Deneyimleri", Orta Doğu Teknik Ün., Doktora Tezi.
- Wirth, L. (2002). *Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme*. A. Alkan ve B. Duru (Ed.), *20. Yüzyıl Kenti* (s. 77-106). İmge Yayınevi.
- Yanık, C. (2011). Kent Sosyolojisi Alanında Yapılan Tezlerin Değerlendirilmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 93-107.
- Yelmi, P. (2017). "İstanbul'un Kültürel Ses Alanı: Günlük Kentsel Yaşamın İşitsel Kültürel Mirasını Toplama, Koruma ve Sergileme", Koç Ün., Doktora Tezi.
- Yılmaz, E. ve Çiftçi, S. (2011). Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo-Politik Açından Türkiye'de Kentleşme Dönemleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 252-267.
- Yörükân, A. (2006). *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*. Nobel.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

The purpose of the study was to evaluate the body of work in the field of urban sociology in Türkiye. With the rise of urbanization and industrialization in the country, rural- to- urban migration has emerged as a crucial actor in understanding the structure of society, social relationships, and transformation within urban context. Given the vast scope of examining all sociologists who have contributed to this field, the study focuses on the works of prominent Turkish sociologists and researchers. This approach aims to identify the periodic trends of studies and key themes in urban sociology studies conducted in Türkiye.

Literature Review:

To analyze the studies in the field of urban sociology more clearly, the research delves into the concepts of city, urbanization, and urban sociology. The second section discusses studies carried out in the field of urban sociology in Türkiye from the past to the present. It attempts to evaluate studies conducted in the early period after the establishment of the Republic, studies between 1950-1980, and studies from 1980 to the present, including articles, books, and theses, to better understand the course of studies and the topics emphasized.

A city is a form of settlement where production, distribution, and control functions are combined, influenced by technological developments in the historical process, and where the levels of size, integration, and heterogeneity change within this framework. Economically, culturally, vital, and communicative aspects distinguish the city from the village. Although the definition of the city, which has an important place in civilization, has been made many times so far, there are no detailed definitions regarding urbanization. Studies in Urban Sociology have gained more prominence, especially after World War II in the 1940s, particularly with development policies. From the perspective of urban sociology, urbanization is expressed in two ways, broad and narrow, with the number of cities and population growth being considered in a narrow scope. In contrast to this definition, which focuses on population change in cities, in the broad definition of urbanization, changes in the social and economic structure of society are examined. It is a more valid perspective for urban sociology to consider the growth of cities and various processes within the framework of variables such as specialization and division of labor in the structure of society, depending on industrialization and many global changes.

In modern times, the growth of cities has surpassed the boundaries of urbanization with the widespread dissemination of communication networks alongside global transformations in terms of digitalization. Therefore, urbanization, as an important phenomenon that enters the field of urban sociology and expresses the impact of social changes on relationships between people, also signifies the process of creating changes in different lifestyles and value judgments in society.

Urbanization movements in Türkiye are based on the period before and after 1950. It is stated that the increase in urban population, which showed slow growth, has intensified with migrations from rural areas to cities since these dates. Additionally, urbanization, shaped by the transition to mechanized agriculture during those periods, has spread to a wide area with the global changes experienced today. This study attempted to examine a portion of the books, articles, master's theses, and doctoral theses written in the field of urban sociology.

Methodology:

In this study, it was aimed to compile the studies conducted on urban sociology in our country, so the literature review method was found appropriate. In academic research, it is necessary to be aware of previous studies in order not to repeat and to benefit the field. Thus, it will be possible for the targeted study to be original and contribute to the field. This process, called literature review in academic research, includes researching, finding, examining, reading, classifying, summarizing, and synthesizing works previously published on the research topic.

Bourner (1996) has expressed the different purposes of literature review as follows: "to ensure that the research builds on an existing platform of knowledge and ideas, to get to know other people working in the same field and give credit to their ideas, to increase the level of knowledge on the research topic. As well as to identify groundbreaking and horizon-expanding works in the research field, to give the research an intellectual content, to place the research in relation to other studies. The last but not the least to identify opposing views, to deepen the research, to show that previous studies have been done in a field, to identify information and ideas related to the research topic, to define methods that may be relevant to the research.

Studies related to village sociology and migration sociology have been excluded from the study's scope, and works concerning squatter settlements have been limited to a few examples to comprehend the content and trend of research conducted periodically. Through this evaluation, an effort has been made to reveal the extent to which urban sociology is addressed in Türkiye, the areas emphasized more, and the scope of topics covered in theses at universities.

Results and Conclusions:

Sociological analysis reveals that communities formed by individuals of varying socio-economic levels and qualities in urban life contribute to the diversity of social order. This diversity, creates an environment of complexity, leading to the fragmentation and individualization of social relations. As a result, challenges arise in the coexistence of people with different understandings and lifestyles. The increasing heterogeneity of society, driven by specialization and division of labor, has shifted the focus towards individual interest. Urbanization is defined as a sociological and ecological framework that brings together diverse types of societies, shaped by historical developments from the past to the present. Cities, as living spaces, serve as a foundation for individuals' interactions with life and their socialization processes. Due to these characteristics, cities also act as hubs for cultural structure and the transmission of culture. The formation and development of cities influence individuals, while individuals in turn, influence cities in which they live. Therefore, exists a continuous cycle of communication and interaction between people and the urban environments they inhabit. Changes are being observed in every aspect of social life in our country, as well as in the world. With growing population, intense migrations, and rapid advancement of technology, the structures of cities and the demands of urban areas are evolving. As a result, urban sociology remains a critical field of study, offering abundant opportunities for research on the everchanging nature of cities and various facets of urban life.